Definirea consumatorului în acquis-ul comunitar

doi.org/10.24193/SUBBiur.71(2026).2.249-272↗ · publicat la: 21 nov. 2026

Cristina Pop*

Rezumat. Un exemplu relevant pentru reorganizarea și adaptarea relațiilor sociale survenite odată cu evoluția societății și diversificarea nevoilor individuale și colective îl constituie dezvoltarea legislației privind protecția drepturilor consumatorilor la nivelul Uniunii Europene. În acest context, prezenta lucrare analizează fundamentele și evoluția conceptului de „parte mai slabă" și urmărește să evidențieze particularitățile poziției juridice a consumatorului și rațiunile care justifică instituirea unor mecanisme menite să compenseze dezechilibrul existent între acesta și profesionist. Totodată, se examinează evoluția noțiunii de „consumator", inclusiv prin prisma jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, analiza ce permite identificarea principalelor criterii utilizate pentru delimitarea sferei de aplicare a protecției consumatorilor și pentru înțelegerea raportului dintre autonomia contractuală și necesitatea protejării părții aflate într-o poziție de inferioritate juridică sau economică.
Odată cu dezvoltarea constantă a societății, noile nevoi ale oamenilor duc la necesitatea de a organiza relațiile existente într-un mod nou. Un exemplu în acest sens este legislația privind protecția drepturilor consumatorilor, care își are originea în anii 1960 și care devine crucială

* Cristina Pop: Asist.univ.dr., Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; e-mail: cristina.pop@law.ubbcluj.ro↗; ORCID: 0000-0002-6176-3912↗.
Toate drepturile de autor asupra operei rămân autorului Cristina Pop, care o pune la dispoziția publicului sub licența CC BY-NC-ND 4.0, creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0↗.

odată cu Tratatul de la Amsterdam, din 1997. Prin aceste norme se asigură realizarea principiilor autonomiei private și egalității părților, care sunt fundamentul progresului economiei de piață și al stabilității civile. Astfel, în acest articol abordăm mai detaliat bazele conceptului de parte mai slabă în lumina acquis-ului Uniunii Europene în materie de protecție a consumatorilor, prezenta lucrare oferind o imagine de ansamblu asupra modului în care noțiunea de consumator s-a dezvoltat inclusiv în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: consumator, profesionist, parte slabă, protecția consumatorilor, Uniunea Europeană, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, directivă

The definition of consumer in the European Community aquis

Abstract. The development of consumer protection legislation within the European Union serves as a pertinent example of the reorganization and adaptation of social relations resulting from the evolution of the society and the diversification of individual and collective needs. In this context, the present article analyzes the foundations and evolution of the „weaker party" concept, aiming to highlight the specific characteristics of the consumer's legal position and the rationale behind mechanisms designed to redress the imbalance between the consumer and the professional. Furthermore, the study examines the evolution of the notion of „consumer"—including through the case law of the Court of Justice of the European Union—thereby identifying the key criteria used to define the scope of consumer protection and to understand the relationship between contractual autonomy and the need to protect a party in a position of legal or economic inferiority.

With the constant development of society, new needs of people lead to the need to organize existing relationships in a new way. An example of this is the legislation on the protection of consumer rights, which has its origins in the 1960s and which becomes crucial with the Treaty of Amsterdam, in 1997. These rules ensure the implementation of the principles of private autonomy and equality of parties, which are the foundation of the progress of the market economy and civil stability. Thus, in this article we address in more detail the foundations of the

concept of weaker party in the light of the acquis of the European Union in the field of consumer protection, this paper providing an overview of how the notion of consumer has developed, including in the jurisdiction of the Court of Justice of the European Union.

Keywords: consumer, professional, weak party, consumer protection, European Union, Court of Justice of the European Union, directive

Cuprins

Introducere 252
I Scurt istoric al conceptului de consumator 253
II Consumatorul în viziunea Uniunii Europene 257
A Începuturi 257
B Consumatorul în contractele cu dublu scop 259
C Încercări în conturarea unei definiții adecvate 260
D Consumatorul în lumina convenției (1980) și a regulamentului de la Roma (2008) 263
E Jurisprudența Curții de Justiție Europene în domeniul consumului 264
Concluzie 270
Bibliografie 271

Introducere

Pe măsură ce *acquis*-ul Uniunii Europene în domeniul protecției consumatorilor este revizuit sistematic și principiile fundamentale ale dreptului european al contractelor sunt elaborate, discuția academică din literatura juridică internațională s-a concentrat și pe obiectivele și principiile reglementării contractelor de consum[1]. Cu toate acestea, un astfel de act nu se poate forma fără existența și încadrarea juridică a ceea ce reprezintă un consumator, iar după cum știm, termenul de „consumator" este utilizat în viața de zi cu zi având diverse sensuri. Noțiunea, cum este cunoscută în drept, diferă de conceptul de consumator, așa cum este utilizat în economie și sociologie și a dezvoltat un sens autonom în domeniul juridic, devenind factorul care declanșează aplicarea unui set distinct de reguli, cunoscute colectiv sub denumirea de „dreptul protecției consumatorilor". Juridic, o definiție a consumatorului este esențială pentru a delimita cercul entităților care au dreptul la protecție extinsă în relațiile cu comercianții și, bineînțeles, cu cât aria de persoane acoperite de noțiunea de consumator este mai largă, cu atât domeniul de aplicare al prevederilor legislației este mai extins.

1 Pentru detalii a se vedea Jens Karsten, Ali Sinai, *The Action Plan on European Contract Law: Perspectives for the Future of European Contract Law and EC Consumer Law*, în Journal of Consumer Policy nr. 26, 2003.

Scurt istoric al conceptului de consumator

I

Faptul că societățile contemporane sunt denumite „de consum" este cunoscut atât pentru publicul larg, cât și în discursul academic. Pentru Europa, eticheta de „consumator" a fost atribuită erei abundenței din anii 1950 și 1960, însă afirmațiile despre ce reprezintă societatea de consum variază foarte mult[2]. O mare parte din scrieri continuă să fie colorată de o asociere moralistă a consumului cu excesul, alienarea și dependența de lucruri[3], societatea de consum fiind echivalată, de asemenea, cu ascensiunea stilului de viață, orientarea spre plăcere, individualismul posesiv și subculturile orientate spre timp liber. În aceste relatări, o societate consumeristă „lichidă, marcată de alegeri individuale, materialism și atașamente trecătoare înlocuiește o societate orientată spre muncă, care fusese caracterizată prin înrădăcinare, ierarhii stabile și constrângeri structurale"[4]. Unii au portretizat însăși figura consumatorului ca un produs al „liberalismului avansat" prin care societățile, începând cu anii 1950, au delegat mecanismele de „conducere a individului, bazându-se pe alegere și automonitorizare"[5]. Alți analiști, în schimb, au contestat această concentrare exclusivă

2 Alan Warde, *Changing Conceptions of Consumption*, în vol. *The Changing Consumer. Markets and Meanings*, London, 2002, p. 10–24.

3 Daniel Miller, *The Poverty of Morality*, în *Journal of Consumer Culture* nr. 1, 2001, p. 225–243.

4 Zygmunt Bauman, *Consuming Life*, Cambridge / Malden 2007; ibid., Work, Consumerism and the New Poor, Buckingham 1998; ibid., Exit Homo Politicus, Enter Homo Consumens, in: Kate Soper / Frank Trentmann (eds.), Citizenship and Consumption, Basingstoke 2007, pp. 139–153 *apud* Frank Trentmann, *The Long History of Contemporary Consumer Society. Chronologies, Practices and Politics in Modern Europe*, în Archiv für Sozialgeschichte 49, 2009, p. 107.

5 Nikolas Rose, *Powers of Freedom. Reframing Political Thought*, Cambridge, 1999 *apud ibidem.*

pe individualism, alegere și stil de viață materialist: pentru ei, consumul implică o mare parte din rutine și practici cotidiene, mai degrabă decât o valoare simbolică sau consum ostentativ[6]. Diferit, interesul pentru practicile comerciale definește consumul ca pe un proces de utilizare, în care utilizatorii, bunurile și tehnologiile se reunesc pentru a îndeplini anumite sarcini[7]. Remarcăm, așadar, că teoriile și cercetările socio-istorice despre consum reflectă, în mare parte, dezacorduri de bază cu privire la cum poate fi caracterizat acesta. Din acest motiv, ca juriști, este necesar să fim precauți cu privire la orice definiție a consumului și a consumatorilor, deoarece ele însele sunt concepte cu semnificații schimbătoare în timp. Un simplu exemplu îl reprezintă înțelesul pe care îl capătă noțiunea de consum; termen generic, folosit pentru un set larg de practici diferite care au propriile dinamici și caracteristici: mâncatul, îmbunătățirea locuinței, jocurile pe calculator, ascultarea de operă, mersul în vacanță, precum și cumpărăturile[8].

În Europa, difuzarea noilor tehnologii de consum din anii prosperi 1950-1960 a fost de lungă durată și extrem de inegală, în funcție de regiune, rasă și clasă, condițiile putând varia chiar și în cadrul aceleiași clase sociale dintr-un oraș[9]. Într-un

6 Pentru detalii a se consulta Frank Trentmann, *Free Trade Nation. Commerce, Consumption and Civil Society in Modern Britain*, Oxford, 2008.

7 Frank Trentmann, *The Long History of Contemporary Consumer Society. Chronologies, Practices and Politics in Modern Europe*, în Archiv für Sozialgeschichte 49, 2009, p. 108.

8 „Utilizarea de către populație și administrație a bunurilor materiale și a serviciilor în scopul satisfacerii nevoilor personale și colective. Cantitate de materiale, materii prime, combustibil sau energie folosite pentru a realiza un produs tehnic, o lucrare etc" (DEX). https://dexonline.ro/definitie/consum↗.

9 Londonezii aveau deja acces la apă curentă constantă până în anii 1890, în timp ce o treime din gospodăriile rurale fuseseră conectate abia în anii 1940. Muncitorii care ocupau un apartament în spatele blocurilor din Louisenstadt-ul berlinez aveau de două ori mai multe șanse să aibă apă curentă decât în alte zone muncitoare ale orașului. Între 1850 și 1950, din această perspectivă,

studiu dedicat europenilor, ni se expune că abia în anii 1960 consumul nu s-a mai concentrat pe protejarea supraviețuirii de bază, cum ar fi obținerea unui adăpost, a hainelor sau a hranei, ci, strict vorbind, pe lucruri și bunuri dispensabile care puteau fi combinate arbitrar: un apartament mai frumos, mâncare mai apetisantă, îmbrăcăminte diferită etc[10]. Pe cale de consecință, și normele juridice privind protecția consumatorilor sunt o direcție relativ nouă în știința dreptului, aceasta din urmă trebuind să își modeleze conținutul conform evoluției sociale. Cu toate că articolul de față își axează analiza geografică în perimetrul Europei, nu putem omite faptul că înțelegerea modernă a noțiunii de consumator este considerată a-și avea originea în discursul președintelui Statelor Unite, John Kennedy, adresat Congresului american în anul 1962[11], unde acesta a afirmat: „Consumatorii, prin definiție, ne includ pe toți". Pe continentul nostru, protecția drepturilor consumatorilor a fost legată de progresul economiei de piață, iar necesitatea protejării acestor actori s-a datorat abuzului de poziția de monopol pe care o impuneau comercianții[12], dezvoltarea ulterioară a materiei fiind conexată, în principal, de crearea și evoluția Uniunii Europene. Inițial, în ciuda armonizării deloc ușoare a legislației,

societățile europene erau rigide și ierarhice, structurate pe clase sociale, industrie și o etică asociată a datoriei, economisirii și realizării prin muncă, astfel că asocierea consumului cu alegerea individuală și a consumatorilor cu utilizatorii finali privați a fost o tradiție cu o forță deosebită în societățile occidentale după al Doilea Război Mondial. După 1950, aceste caracteristici au cedat locul mobilității, stilului de viață și unei preocupări pentru autorealizarea prin plăcere și consum. Frank Trentmann, *op. cit.*, p. 115.

10 Axel Schildt, Detlef Siegfried, *Youth, Consumption, and Politics in the Age of Radical Change*, Oxford / New York, 2006, p. 13.

11 Hans V. Micklitz, *The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU*, German Law Journal, vol. 4, nr. 10, 2003, p. 1043.

12 Tamar Lakerbaia, *The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law*, Journal of Law, nr. 1, Tbilisi, 2014, p. 79.

două programe importante de protecție a consumatorilor au fost implementate de Comisia Europeană între 1975 și 1980[13]. Diacronic, prima încercare consistentă de a crea o piață europeană comună și de însușire a anumitor reglementări juridice similare a fost adoptarea Actului Unic European de către țările membre, în anul 1986[14], în urma căruia normele existente anterior referitoare la piața internă au fost modificate. Ulterior, unul dintre acordurile decisive în ceea ce privește consolidarea drepturilor consumatorilor este Tratatul de la Amsterdam din 1997, pe baza căruia dreptul de a primi informații a părții mai slabe în cadrul unui contract a dobândit o pondere critică[15]. Din punct de vedere istoric, în acest tip de relație, comerciantul a avut întotdeauna posibilitatea de a-și urmări propriile scopuri și, astfel, a dezvoltat tendința de a obține și menține o poziție dominantă în raport cu cealaltă parte[16]. În același timp,

13 Este vorba despre Programul de acțiune al Comunității Economice Europene pentru protecția și informarea consumatorilor care a pus accentul pe informarea și educația consumatorilor, dar și pe îmbunătățirea siguranței produselor și a calității vieții și Programul de acțiune pentru o politică a consumatorilor care a consolidat rolul consumatorilor ca parte integrantă a pieței comune și a contribuit la crearea unui mediu de piață mai echitabil și mai transparent.

14 Actul Unic European a fost semnat de țările Comunităților Europene în 1986, la Luxemburg și Haga, fiind o modificare majoră a Tratatului de la Roma. Scopul principal a fost crearea pieței unice europene și stabilirea politicii externe de securitate comună. https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act?&at_campaign=2024-AboutParliament&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=DSA&at_goal=TR_G&at_advertiser=Webcomm&at_topic=EuropeanAct&at_location=RO&gad_source=1&gad_campaignid=23095469753&gbraid=0AAAABBTrHUkPArWN5wbhoQSVi7RalmLLa&gclid=EAIaIQobChMIu9jy2IeElwMVs2dBAh1qLiUhEAAYASAAEgJ_BPD_BwE↗.

15 Pentru textul integral referitor la această chestiune: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:12002E153↗.

16 https://www.cambridge.org/core/journals/european-law-open/article/redefining-equality-in-european-contract-law-protecting-consumer-

consumatorul este recunoscut ca fiind mai puțin informat și inferior, din punct de vedere economic, producătorului și/sau comerciantului, fapt ce a dat naștere inegalității între părți și a plasat consumatorul într-o poziție juridică inferioară, aceea de parte mai slabă în cadrul contractului[17]. În consecință, a fost necesară stabilirea congruenței juridice dintre părți și, în acest context, furnizarea de informații în etapa precontractuală a devenit un instrument cheie pentru echilibrarea balanței[18].

II Consumatorul în viziunea Uniunii Europene

A Începuturi

Revenind la tema discursului și anticipând conținutul acestuia, semnalăm cititorului că, de-a lungul timpului, noțiunea de consumator a primit definiții neunitare în legislația europeană, iar statele membre au încadrat acest pion juridic ca având un înțeles diferit, directivele de armonizare fiind percepute ca

interests-in-a-postconsumer-society/D561A73713ACDD69A4E0532C084376ED↗.

17 Din perspectiva dreptului, încadrarea părții „mai slabe" nu are un caracter limitat, dimpotrivă – există în mod constant noi grupuri de persoane adăugate la aceasta care includ, în general, minori, persoane cu anumite dizabilități, copii nenăscuți etc. Treptat, protecția s-a extins la angajați în raport cu angajatorii, la chiriași în raport cu locatorii, la asigurați în raport cu asigurătorii și, în prezent, există o tendință predominantă de ocrotire a consumatorilor în relația lor cu oamenii de afaceri, dar și a pacienților față de medici.

18 Lisa Waddington, *Reading a Duty to Provide Accessible Pre-Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law*, Journal of Consumer Policy, vol. 45, nr. 42, 2022, p. 308.

un standard minim care trebuie atins. Astfel, una dintre cele mai vechi definiții ale consumatorului a fost furnizată de art. 2 din Directiva 85/577/CEE, de protejare a acestuia în ceea ce privește contractele negociate în afara spațiilor comerciale. În temeiul textului de lege, un consumator este o persoană fizică ce acționează în scopuri care pot fi considerate ca fiind în afara activității sale comerciale sau profesionale. Pe baza acestei definiții, se vor perpetua în legislația europeană două criterii – subiectiv (să fie o persoană fizică) și funcțional (să acționeze în scopuri neprofesionale) – ce necesită a fi prezente cumulativ pentru ca o entitate să fie încadrată în noțiunea de consumator[19]. Ulterior, actul de abrogare a Directivei 85/577/CEE a încercat să elimine orice fel de incertitudine, iar conform art. 2 alin. 1 din Directiva 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor, aceștia reprezintă orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, de afaceri, meșteșugărești sau profesionale. În ciuda acestei modificări, survenite la o distanță considerabilă de timp, vaguitatea definiției consumatorului nu a fost eliminată, a rămas nesiguranța în a diferenția când o persoană acționează în calitate de comerciant și când scopurile ei sunt private. Exemplul care a ridicat dificultăți este unul des întâlnit în practică și presupune situația în care aceeași persoană care semnează un anume contract poate acționa în calitate de consumator într-o atare circumstanță și drept comerciant în alta, depinzând dacă obiectul contractului este utilizat în scopuri personale sau în afacerea sa.

19 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=%20CELEX:52021XC1229(04)&from↗.

B Consumatorul în contractele cu dublu scop

În conexiune directă cu această temă, a apărut o întrebare legată de așa-numitele contracte cu dublu scop: când un cumpărător acționează în calitate de consumator și când acționează în calitate de comerciant, dacă utilizează același obiect al contractului atât în scopuri private, cât și comerciale? La început, subiectul contractelor cu dublu scop a fost abordat restrictiv de jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, care respinge recunoașterea statutului de consumator de către o persoană implicată într-un atare context juridic, cu excepția cazului în care scopul comercial este atât de minor, încât este marginal și a avut doar un rol neglijabil în contextul furnizării serviciilor pentru care a fost încheiat contractul[20]. Chiar dacă Directiva 2011/83/UE nu include nicio dispoziție privind statutul acestui tip de contracte, a doua teză din preambulul său prevede că, în situația în care contractul este încheiat în scopuri parțial în cadrul activităților comerciale și parțial în afara lor, iar interesul comercial este atât de limitat încât nu este predominant în contextul general al contractului, persoana respectivă ar trebui, de asemenea, să fie considerată consumator[21]. Definiția consumatorului a evoluat, într-un mod similar, în directivele privind creditul de consum. Astfel, potrivit art. 1 al Directivei 87/102/CEE, consumatorul este o persoană fizică ce acționează în scopuri care pot fi considerate ca fiind în afara activității sale comerciale sau profesionale[22]. Apoi, un nou act privind creditul de consum a păstrat imposibilitatea de a stabili dacă o persoană acționează în cadrul și în afara activității sale comerciale: art. 3 lit. (a) din Directiva 2008/48/CE privind contractele de credit pentru consumatori, consumatorul reprezintă o persoană fizică

20 Hotărârea Curții din 20 ianuarie 2005 în cauza C-464/01 Johann Gruber.

21 Concluziile avocatului general din 23 aprilie 2015 în cauza C-110/14 Horațiu Ovidiu Costea împotriva SC Volksbank România SA, punctele 45 și 47.

22 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:31987L0102↗.

acționând în scopuri ce sunt în afara activității sale comerciale, industriale sau profesionale. Nici actul abrogator nu modifică definiția oferită consumatorului, astfel că, în lumina Directivei 2023/2225 a Parlamentului European și a Consiliului privind contractele de credit de consum, consumatorul este o persoană fizică care acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, economice sau profesionale. De asemenea, Directiva 2008/122/CE privind protecția consumatorilor în ceea ce privește anumite aspecte referitoare la contractele privind dreptul de folosință a bunurilor pe durată limitată, la contractele privind produsele de vacanță cu drept de folosință pe termen lung, precum și la contractele de revânzare și de schimb, consideră consumatorul ca fiind orice persoană fizică care acționează în scopuri care nu sunt legate de activitățile sale comerciale, de afaceri, artizanale sau profesionale. Chiar și în aceste cazuri, se poate concluziona că nici definiția originală, nici cea nouă a consumatorului, deși numai în sensul directivei, nu au clarificat problematica actelor juridice cu dublu scop.

C Încercări în conturarea unei definiții adecvate

Primul act care a definit consumatorul fără a utiliza sintagma „care poate fi considerat" a fost Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. În conformitate cu art. 2 lit. b), vorbim de data aceasta despre orice persoană fizică care acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale sau profesionale. Conform acestei definiții, nu mai este necesar să se ia în considerare dacă activitățile persoanei respective pot fi considerate afaceri. Cu toate acestea, spre deosebire de definițiile anterioare, actul adaugă termenul „*business*", însă sintagma „activități comerciale" nu a clarificat definiția vagă și ambiguă dată consumatorului, deoarece Curtea de Justiție a Uniunii Europene consideră că termenii „comerț" și „activități comerciale" sunt sinonime, în

scopul definirii comerciantului[23]. Apoi, o serie de directive reia definiția de mai sus, însă fără a aduce schimbări în conținutul acesteia: de exemplu, în conformitate cu art. 2 lit. d) din Directiva 2002/65/CE privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum, consumator înseamnă orice persoană fizică ce, în contractele la distanță, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, de afaceri sau profesionale. Apoi, în conformitate cu art. 1 alin. 2 din Directiva 1999/44/CE privind anumite aspecte ale vânzării de bunuri de consum și garanțiile aferente, consumator înseamnă orice persoană fizică ce acționează în scopuri care nu au legătură cu activitatea sa comercială, de afaceri sau profesională. Similar, art. 2 lit. e) din Directiva 2000/31/CE privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special comerțul electronic pe piața internă, consumatorul înseamnă orice persoană fizică, care acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, de afaceri sau profesionale. O anumită abatere de la terminologia deja consacrată poate fi observată în art. 2 lit. e) din Directiva 98/6/CE privind protecția consumatorilor în indicarea prețurilor produselor oferite consumatorilor, în temeiul căreia consumatorul este orice persoană fizică ce cumpără un produs în scopuri care nu intră în sfera activității sale comerciale sau profesionale.

Pe de altă parte, anumite directive au extins gama de domenii care pot fi recunoscute ca incluzând activități care exclud persoana din sfera acestei protecții: activitățile comerciale, profesionale și de afaceri au fost completate cu „artizanat", în conformitate cu art. 2 lit. a) din Directiva 2005/29/CE privind practicile comerciale neloiale față de consumatori de pe piața

23 A se vedea Hotărârea Curții din 3 octombrie 2013 în cauza C-59/12 BKK Mobil Oil, punctul 31: „... în scopul aplicării Directivei privind practicile comerciale neloiale, termenii «întreprindere» și «comerciant» au un înțeles și o semnificație juridică identice".

internă[24]; similar, adăugând meșteșugurile la textul legal, în acord cu art. 4 alin. (1) lit. a) din Directiva 2013/11/UE privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum, consumator înseamnă orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, meșteșugărești sau profesionale. În același registru putem încadra și definiția introdusă prin Directiva 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE[25], unde consumator reprezintă orice persoană fizică ce acționează în scopuri care nu se încadrează în activitatea comercială, economică, meșteșugărească sau liberală a respectivei persoane (așadar, legiuitorul european, luând în calcul avansul pieței muncii și faptul că inclusiv un cocontractant care derulează o activitate liberală poate fi consumator, a adăugat celui de-al doilea criteriu din definiția consumatorului un nou element). Problematica este, de asemenea, abordată prin directive privind furnizarea de servicii turistice, care oferă o definiție a destinatarului unor astfel de servicii, diferită de toate cele menționate mai sus, deoarece nu există îndoieli dacă persoana relevantă este un consumator – în scopul furnizării serviciilor reglementate de aceste directive. Astfel, art. 2 alin. 4 din Directiva 90/314/CEE privind pachetele de servicii de călătorie, pachetele de servicii de vacanță și pachetele de servicii de circuite, a stabilit consumatorul ca fiind persoana care preia sau este de acord să preia pachetul (contractantul principal) sau orice persoană în numele căreia contractantul principal este de acord să achiziționeze pachetul (ceilalți beneficiari) sau orice persoană căreia contractantul principal sau oricare dintre ceilalți beneficiari îi transferă pachetul (cesionarul). O nouă directivă

24 Consumatorul este orice persoană fizică ce acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale.

25 https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/46/politica-de-protectie-a-consumatorilor-principii-si-instrumente↗.

privind serviciile turistice nu a folosit termenul consumator, ci termenul călător. Astfel, în conformitate cu art. 6 din Directiva 2015/2302 privind pachetele de servicii de călătorie și acordurile de călătorie asociate, călătorul este orice persoană care dorește să încheie un contract sau are dreptul să călătorească pe baza unui contract încheiat, în domeniul de aplicare al prezentei directive.

D Consumatorul în lumina convenției (1980) și a regulamentului de la Roma (2008)

În cele din urmă, termenul de consumator este menționat în Regulamentul nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I). Conform art. 6 alin. 1 din Regulament, consumatorul este o persoană fizică ce încheie un contract într-un scop care poate fi considerat ca fiind în afara activității sale comerciale sau profesionale cu o altă persoană care acționează în exercitarea activității sale comerciale sau profesionale (profesionistul). Nu putem să nu observăm că Roma I a extins gama de contracte de consum, în comparație cu enunțul art. 5 din Convenția de la Roma din 1980 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale: „Prezentul articol se aplică unui contract al cărui obiect este furnizarea de bunuri sau servicii către o persoană (consumatorul) într-un scop care poate fi considerat ca fiind în afara activității sale comerciale sau profesionale sau unui contract de furnizare de credit pentru acest scop". La o citire mai atentă, remarcăm că există două diferențe majore în articolele citate referitoare la cele două criterii pe care le regăsim în majoritatea definițiilor date consumatorului. Prima este determinarea criteriului personal. Astfel, în timp ce Convenția de la Roma se aplică unei persoane fără a se specifica dacă este persoană fizică sau juridică, Regulamentul Roma I art. 6 (1) prevede în mod explicit că acesta

se aplică numai persoanelor fizice[26]. Remarcăm cum criteriul personal al definiției consumatorului nu cauzează probleme în ceea ce privește interpretarea și aplicarea, în ciuda faptului că sursele de drept secundar nu definesc întotdeauna consumatorul în același mod. A doua diferență constă în încadrarea gamei de activități cărora li se aplică normele juridice citate, criteriul funcțional reprezintând un aspect problematic nu numai în cazul actelor juridice cu dublu scop, ci și în cazurile actelor juridice în care acest etalon nu este clar definit (de exemplu, absența scopului creditului în contractele de credit dintre o bancă și un avocat). Rămânând în cadrul aceleiași tipologii de acte emise de instituțiile Uniunii Europene, potrivit Regulamentului 2017/2394 al Parlamentului European și al Consiliului privind cooperarea dintre autoritățile naționale însărcinate să asigure respectarea legislației în materie de protecție a consumatorului și de abrogare a Regulamentului nr. 2006/2004[27], consumatorul reprezintă orice persoană fizică ce acționează în scopuri care nu sunt legate de activitatea sa comercială, economică, meșteșugărească sau liberală.

E Jurisprudența Curții de Justiție Europene în domeniul consumului

După cum s-a menționat, în *acquis*-ul Uniunii Europene din domeniul protecției consumatorilor, noțiunea de consumator acoperă, de regulă, doar persoanele fizice, definiția oferită descriindu-l pe acesta atât dintr-o perspectivă personală, cât și dintr-o perspectivă funcțională. Acest fapt nu a împiedicat statele membre să extindă protecția chiar și la unele persoane juridice sau chiar la anumiți oameni de afaceri, în cazurile în

26 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=celex:32008R0593↗.
27 https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/46/politica-de-protectie-a-consumatorilor-principii-si-instrumente↗.

care achiziția lor nu avea legătură directă cu afacerea pe care o conduceau sau când contractele încheiate erau caracterizate de așa-numitul scop dublu[28]. Tocmai această lipsă de precizie în definire, cât și libertatea acordată statelor membre în domeniul protecției consumatorilor au convers înspre a determina Curtea Europeană de Justiție să lămurească, acolo unde este cazul, cine este și ce condiții trebuie să îndeplinească o entitate pentru a fi încadrată în termenul de consumator. Așadar, conform hotărârii Patrice Di Pinto a Curții Europene de Justiție, o definiție largă a consumatorului este inacceptabilă și ar trebui limitată doar la o persoană fizică[29], menționând că un comerciant contactat în vederea vânzării afacerii sale nu trebuie considerat un consumator protejat de directivă și a explicat că nu se oferă protecție persoanelor juridice, chiar dacă acestea se află într-o poziție similară cu cea a unui consumator[30]. Identic, în cauzele conexate Idealservice, Curtea a adoptat o poziție fermă în interpretarea directivei privind clauzele abuzive[31], conform căreia noțiunea de consumator acoperă doar persoanele fizice[32]. Pe de altă parte, conform unei alte decizii, este posibil ca jurisprudența statului membru să lărgească noțiunea de consumator și normele sale de protecție pentru a se extinde la astfel de entități de drept care nu sunt persoane fizice în sensul directivei: de exemplu, în dreptul italian, asociația de

28 Cartea verde privind revizuirea acquis-ului în domeniul protecției consumatorilor COM(2006) 744 final din 8 februarie 2007: „Directivele actuale permit statelor membre să adopte norme mai stricte în legislația lor națională (armonizare minimă) și multe state membre au făcut uz de această posibilitate pentru a asigura un nivel ridicat de protecție a consumatorilor." https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/html/?uri=celex:52007AE0984↗.

29 Cauza C-361/89, Patrice Di Pinto, 1991.

30 *Idem.*

31 Directiva 93/13/cee a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive din contractele încheiate cu consumatorii.

32 Cauzele C-541/99 și C-542/99, Idealservice.

coproprietari[33].

Fiind o chestiune asupra căreia a planat mereu incertitudinea, în discuțiile purtate în cadrul Comisiei privind reglementarea consumatorilor din Proiectul Cadrului Comun de Referință, experții au convenit că noțiunea de consumator ar trebui să acopere exclusiv persoanele fizice[34], iar persoanele juridice care efectuează tranzacții în afara activităților lor economice sau profesionale normale nu sunt considerate consumatori. În conformitate cu art. 2 alin. (1) din propunerea de directivă privind drepturile consumatorilor[35], noțiunea acoperea inițial doar persoanele fizice, însă avizul din 2009 al Comitetului Economic și Social European[36] a menționat că directiva-cadru ar trebui să adopte o poziție clară, printre altele, cu privire la posibilitatea extinderii noțiunii de consumator la anumite persoane juridice, așa cum au procedat o serie de state membre. Astfel, pe baza avizului Comitetului Economic și Social European, propunerea de directivă a fost completată cu o clauză care prevede că statele membre pot menține sau extinde normele directivelor la persoanele fizice sau juridice care nu sunt consumatori în sensul directivei[37]. Ulterior, la 9 octombrie 2010, Comisia Europeană a publicat o notă neoficială la propunerea de directivă privind drepturile consumatorilor[38], care este menită să servească drept ghid pentru implementarea propunerii de directivă în ceea ce privește anumite tipuri de contracte. Nota oferă clarificări referitor la cine ar putea fi aceste persoane juridice sau fizice

33 Cauza C-329/19, Condominio di Milano, via Meda/Eurothermo SpA, 2020.

34 Al doilea raport al Comisiei privind progresele înregistrate în ceea ce privește proiectul de cadru comun de referință, COM(2007) 447 final, 25.7.2007, p. 3.

35 Propunerea Comisiei CE de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind drepturile consumatorilor COM(2008) 614 final, 8.10.2008.

36 http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=2&procnum=COD/2008/0196↗.

37 http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A7-2011-0038&language=EN↗.

38 http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/note_CDR_en.pdf↗.

care nu sunt consumatori, iar statele membre pot menține sau extinde aplicarea normelor propunerii. Conform notei, un stat membru are posibilitatea, de exemplu, să acorde ONG-urilor sau micilor întreprinzători un statut egal cu cel al consumatorilor. Cu toate acestea, se subliniază că astfel de persoane care au drepturi egale cu cele ale consumatorilor nu ar trebui denumite „consumatori", deoarece acest lucru ar fi incompatibil cu definițiile din propunerea de directivă[39].

Revenind la contractele cu dublu scop, de regulă, formularea directivelor privind consumatorii nu oferă un răspuns clar la întrebarea dacă protecția lor este extinsă și la o persoană fizică în cazurile în care tranzacția sa este cel puțin ușor legată de activitatea sa economică sau profesională[40]. Pentru a veni în sprijinul cetățenilor europeni, Curtea Europeană de Justiție a susținut în jurisprudența sa abordarea conform căreia chiar și o legătură minoră cu activitatea profesională este suficientă pentru a împiedica aplicarea dispozițiilor privind consumatorii. De exemplu, în cazul Dietzinger, Curtea a decis în 1998 că un contract de garanție încheiat de o persoană privată în scopul garantării obligațiilor unei firme de construcții nu poate fi tratat ca un contract de consum în sensul Directivei 85/577 privind vânzările la domiciliu. Instanța a observat că, în ceea ce privește o garanție, dispozițiile aplicabile unui consumator pot fi puse în aplicare numai dacă angajamentul este încheiat într-un scop care nu are legătură cu activitatea comercială sau profesională a garantului[41]. Instanța a constatat, de asemenea, că o persoană care a încheiat un contract în scopul desfășurării unei activități comerciale în viitor nu poate fi considerată consumator[42]. Apoi,

39 *Ibid.*

40 Art. 9 lit. (b) punctul (ii) din Directiva 85/374 este excepțional prin faptul că vorbește despre scopul principal al utilizării.

41 Cazul C-45/96, Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG v. E. Dietzinger.

42 Cazul C-269/95, Francesco Benincasa/Dentalkit Srl.

în cazul Gruber din 2005[43], Curtea Europeană de Justiție a demonstrat o abordare ceva mai flexibilă, fiind necesară o decizie cu privire la faptul dacă un contract încheiat de un fermier în scopul achiziționării de țigle era un contract de consum, având în vedere faptul că suprafața clădirii utilizată în scopuri personale era puțin peste 60% din suprafața totală a clădirii. De data aceasta, instanța a constatat că o persoană poate fi tratată drept consumator atunci când legătura dintre scopul unei tranzacții și activitatea comercială sau profesională este atât de mică încât este marginală. Prin urmare, s-a recunoscut că o ușoară legătură cu o activitate profesională nu împiedică aplicarea dispozițiilor privind protecția consumatorilor[44].

Recent, în hotărârea JA v. Wurth Automotive GmbH (cauza C-177/22) din 9 martie 2023[45], Curtea de Justiție a Uniunii Europene a avut ocazia să clarifice domeniul de aplicare a categoriei de persoane îndreptățite să beneficieze de avantajele pe care Regulamentele UE 1215/2012 (Bruxelles I-bis) și 593/2008 (Roma I) le acordă consumatorilor în litigiile transfrontaliere. Deși ambele regulamente descriu un consumator ca fiind „o persoană fizică care încheie un contract într-un scop care poate fi considerat ca fiind în afara activității sale comerciale sau profesionale", experiența practică arată că expertiza concretă într-un domeniu nu este neapărat în paralel cu exercitarea unei activități comerciale sau profesionale, acesta fiind motivul pentru care Curtea a oferit o nouă interpretare a conceptului

43 Cazul C-464/01, Gruber.

44 http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/note_CDR_en.pdf↗. În conformitate cu nota Comisiei Europene din 9 octombrie 2010, domeniul de aplicare al directivei include contractele încheiate atât în scopuri profesionale, cât și private, atunci când scopul privat este în mod clar predominant. Nota recomandă ca scopul predominant să fie evaluat de instanțele naționale de la caz la caz.

45 https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=d9a02c9d-ca5d-4462-b9f4-0c8e7b689db9↗ și https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62022CA0177.

de consumator. Decizia pornește de la presupunerea abstractă conform căreia oricine încheie un acord (cu o contraparte profesională) în afara capacității sale profesionale (așa-numitele acorduri B2C – „business-to-consumer") este o parte slabă și, în mod similar, oricine încheie un acord în cadrul activității sale comerciale sau profesionale (așa-numitele acorduri B2B – „business-to-business") nu este o parte slabă. Cu toate acestea, se pare că, în timp ce, pe de o parte, pot exista persoane care sunt perfect informate cu privire la subiectul unui contract, chiar dacă nu încheie acordul în exercitarea activității comerciale sau profesionale, pe de altă parte, pot exista cazuri de mici antreprenori care sunt părți obiectiv slabe în comparație cu marile companii multinaționale. Astfel, în cauza JA v. Wurth Automotive GmbH, instanța europeană a demonstrat că este conștientă de circumstanțele menționate mai sus, iar hotărârea oferă câteva perspective interesante cu privire la faptul că persoanele experte și calificate nu se vor bucura în totalitate de avantajele protecției consumatorilor, chiar dacă încheie un contract în afara activității lor profesionale. „Prin urmare, numai contractele încheiate în afara și independent de orice activitate profesională"[46], cu unicul scop de a satisface nevoile individuale sau private ale cuiva, se încadrează în categoria specială a contractelor de consum. De asemenea, normele privind protecția consumatorilor sunt aplicabile doar dacă acel contract este încheiat pentru o utilizare neprofesională a bunurilor sau serviciilor care constituie obiectul lui. Pe cale de consecință, protecția nu este acordată în cazurile în care un contract este încheiat cu scopul exercitării unei activități profesionale, chiar și în viitor și s-a ajuns la concluzia că, ori de câte ori un contract este încheiat cu scopul de a obține un profit, acesta este un indiciu clar al faptului că un scop profesional stă în spatele încheierii lui,

46 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A61995CJ0269&qid=1790148618237↗.

iar această circumstanță exclude aplicabilitatea normelor privind protecția consumatorilor. Totodată, instanța a adăugat că, atunci când se evaluează, *in concreto*, dacă o persoană este calificată drept consumator, se poate face referire și la impresia pe care aceasta a generat-o în partenerul său de afaceri și, în special, este necesar să se analizeze comportamentele pe care potențialul consumator le-a avut în relațiile cu cocontractantul, mai ales dacă a lăsat impresia că a interacționat cu un profesionist.

Concluzie

În final, deși Comisia Europeană menționează în Cartea verde faptul că definiția consumatorului este una dintre aspectele care ar trebui reglementate uniform în toate directivele care urmează să fie revizuite, actele adoptate în cadrul procesului de revizuire a *acquis*-ului privind protecția consumatorilor nu respectă acest principiu[47]. Concluzia se bazează și pe observația că definițiile date consumatorului în domeniul creditului de consum, al contractelor de utilizare a bunurilor în regim de timeshare și în directiva privind drepturile consumatorilor nu coincid.

47 Margus Kingisepp, Age Värv, *The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive - a Significant Change of Paradigm*?, în Juridica International XVIII/2011, p. 53.

Așadar, se poate afirma că revizuirea directivelor nu a condus la o mai mare consecvență a *acquis*-ului în domeniul protecției consumatorilor referitor la noțiunea de consumator, statele membre continuând să se confrunte cu provocarea de a aborda cu precauție problema transpunerii legislației Uniunii Europene în legislațiile naționale, acolo unde instrumentele nu coincid.

Bibliografie

Karsten Jens, Sinai Ali, The Action Plan on European Contract Law: Perspectives for the Future of European Contract Law and ec Consumer Law, în Journal of Consumer Policy nr. 26, 2003, pp.159-195.

Kingisepp Margus, Värv Age, The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive - a Significant Change of Paradigm?, în Juridica International XVIII/2011, pp. 44-53.

Lakerbaia Tamar, *The Right of Withdrawal in European Consumer Protection Law*, Journal of Law, nr. 1, Tbilisi, 2014, pp. 75-84.

Micklitz Hans V., The Necessity of a New Concept for the Further Development of the Consumer Law in the EU, German Law Journal, Vol. 4, No. 10, 2003, pp.1043-1064.

Miller Daniel, The Poverty of Morality, în Journal of Consumer Culture nr. 1, 2001, p. 225–243.

Schildt Axel, Siegfried Detlef, Youth, Consumption, and Politics in the Age of Radical Change, Oxford / New York, 2006, pp. 1-35.

Trentmann Frank, Free Trade Nation. Commerce, Consumption and Civil Society in Modern Britain, Oxford, 2008.

Trentmann Frank, The Long History of Contemporary Consumer Society. Chronologies, Practices and Politics in Modern Europe, în Archiv für Sozialgeschichte 49, 2009, p. 107-128.

Waddington Lisa, Reading a Duty to Provide Accessible Pre-Contractual Information for Consumers with Disabilities into EU Consumer Protection Law, Journal of Consumer Policy, Vol. 45, nr. 42, 2022, pp. 307-329.

Warde Alan, Changing Conceptions of Consumption, în vol. The Changing Consumer. Markets and Meanings, London, 2002, p. 10–24.